

Het onderwerp maakt het onvermijdelijk, dat de schrijver nog al eens terug moet grijpen op de algemene geschiedenis der Biologie of op algemene biologische problemen, maar daar wordt dan wel eens verder op ingegaan dan strikt nodig lijkt. Zulke zijpaadjes brengen de lezer van zijn apropos en doen schade aan de leesbaarheid van het boekje. Vooral in hoofdstuk 2 vind ik dat nogal merkbaar.

Aan de andere kant verhoogt het vermelden van dergelijke, op zichzelf heel interessante feiten de informatieve waarde en maakt het boekje niet alleen voor bijen-mensen doch voor alle biologen zeker de moeite waard.

Een storend foutje trof mij op bladzijde 18, even onder het midden, waar „embryologie” staat, maar „metamorphose” is bedoeld.

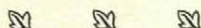
J. W.

J. J. HOEDEMAN en Dr J. C. M. DE JONG, *Encyclopaedje voor den Aquariumhouder*. Uitg. Nederl. Bond „Aqua-Terra”. Prijs / 12.— per jaar.

In maandelijke afleveringen van 30 blz. verschijnt dit Nederlandse nasla-werk voor den aquariumliefhebber. Iedere afl. bevat 15 losse blaadjes kunstdrukpapier met beschrijving en afbeelding (grotendeels gekleurde) van planten en dieren in willekeurige volgorde. De geperforeerde blaadjes zijn van een decimale nummering voorzien om ze in een bij te leveren ringband te rangschikken tot systematische indeling in hoofdstukken.

Sedert Mei 1947 zijn er reeds 5 afl. verschenen met in totaal ca. 50 afbeeldingen, waarvan 20 gekleurde.

J. Hs.

VRAGEN EN KORTE MEDEDELINGEN

Gierzwaluwen waren er om de kerktoeren in de Obrechtstraat te Amsterdam reeds eind April 1947, ik meen 27 April, de laatsten 9 Aug.

Dr. G. KRUSEMAN Jr.

Gierzwaluwen. Op 19 April 1947 vloog er een exemplaar over het terrein van het Wilhelmina-Gasthuis te Amsterdam. Op 26 April trok een troep van 60 à 70 Gierzwaluwen langs de Westrand van Amsterdam op vrij grote hoogte.

J. E. SLUITERS.

Eenden en eikels. 25 Jan. 1947 stuitten wij in een hoogopgaand bos achter Meyendell bij Wassenaar op een enorme zwerm wilde eenden, die daar in de sneeuw naar eikels bleek te graven. Het was al te donker om soort en aantal te kunnen vaststellen. Met oorverdovend geraas en takgekraak ging het hele koppel de lucht in. Men vraagt zich af hoe deze eenden ver van alle water deze voedselbron hebben ontdekt.

P. SEVENSTER.

Zangvogels en de strenge winter. De winter van 1946-'47 was behoorlijk streng en duurde lang. Wij verwachtten dan ook een sterke achteruitgang van allerlei bosvogels. Na de sneeuw- en ijswinter van 1941-'42 was immers (ten minste op de Noord-Veluw) het aantal van verschillende standvogels sterk afgenomen¹). Daaronder bevonden zich diereneters van de bodem (merel en roodborst), zaadeters (vink en huismus) en verder winterkoning, goudhaantje en koolmees. Voor de laatste was overigens - volgens Dr. Kluyver - de strenge winter niet alleen in het spel; de andere mezensoorten hadden het er dan ook goed afgebracht.

De winter van 1946-'47 gaf maar in enkele opzichten een vergelijkbaar beeld. De meeste bosvogels hadden veel minder te lijden; alleen bij goudhaantje en winterkoning vonden we een sterke achteruitgang.

Van de goudhaantjes maakte ik het uitsterven als het ware mee. In een dennenbos telde ik enige malen per maand de goudhaantjes, die ik ontmoette bij het afwandelen van een vaste route en in een strook van vaste breedte. Ik kreeg de volgende getallen: December: 9, 15, 10, 23, 11; Januari: 11, 12, 9, 9, 14, 11; Februari: 5, 11, 2, 3, 0, 0.

De Finse ornitholoog Palmgren vond bij goudhaantjes eveneens een sterke achteruitgang tijdens een vorstwinter. Hij zet uiteen, dat het goudhaantje bij vorstival na November niet verder doortrekt en neemt dan ook aan, dat het grootste deel van de overwintelaars van honger of kou omkwam. Ik geloof daarom, dat het zelfde het geval was met onze overwintelaars in 1946-'47.

Die overwintelaars komen voor een groot deel uit Noordelijker en Oostelijker landen. Waar de hoofdmacht van onze eigen broedvogels overwintert, kan nog niet met zekerheid gezegd worden. Maar blijkbaar hebben zij zich in de winter van 1946-'47 niet buiten de greep van de vorst weten te houden, want het aantal broedvogels was in 1947 opvallend gering.

Op de winterkoning is dit laatste in onze omgeving zeker ook van toepassing. Maar bij een aantal andere soorten vonden we, zoals al gezegd, vrijwel geen achteruitgang. Samen met H. V e l d k a m p maakte ik voorjaar 1947 bij Hulshorst „zangkaartjes” om steekproeven te nemen van de bosvogelstand. In het volgende staatje zijn de aantallen mannetjesvogels opgegeven voor de gezamenlijke terreinen, die in beide jaren geïnventariseerd werden.

	1946	1947	Index (1946 = 1)
Vink	34	41—42	1.2
Roodborst	7	6—7	0.9
Koolmees	22	30	1.4
Pimpelmees	15	13—14	0.9
Kuifmees	23—24	28—29	1.2
Zwarte mees	22—23	31—32	1.4
Kuifmees	23—24	28—29	1.2
Zwarte mees	22—23	31—32	1.4

Vink en roodborst geven ditmaal geen sterke achteruitgang te zien. De vink is integendeel duidelijk toegenomen. Toch zijn beide soorten in de winter afhankelijk van de bodem en zullen dus veel hinder van sneeuw ondervinden; toch overwinteren ze naar alle waarschijnlijkheid niet buiten het vorstgebied van 1946-'47. Voor de merel die ook van de bodem afhankelijk is en niet wegtrekt, hebben wij geen goede cijfers. Maar onze algemene indruk was: stellig geen grote achteruitgang. Hoe komt het nu, dat sneeuw en kou van deze soorten in 1940-'41 een hoge tol geheven heeft en in 1946-'47 niet? Voor de vink kan de goede beukennotjes oogst van 1946 een factor van betekenis geweest zijn, want in 1941 leverden de beuken weinig op. (We weten, dat slecht gevoede vogels minder kou kunnen verdragen dan goed gevoede.) Ook in de sneeuwtijd aasden de vinken hier op beukennotjes; ze groeven diepe gaten in de sneeuw!

Maar waardoor merel en roodborst zich zo goed konden handhaven, is mij een raadsel. Een deel van de bevolking heeft waarschijnlijk meer voedsel van de mensen gekregen dan in 1941-'42. Maar dit kan slechts een klein deel geweest zijn. Trouwens, een andere bodembewerker, de groene specht, heeft in 1946-'47 ook minder geleden dan bij vorige winters en hier is voeren door de mensen toch zeker uit te sluiten.

In strengheid ontlepen de beide winters elkaar niet veel. Toch brengt een nauwkeurige beschouwing van de weersontwikkeling in de beide winters ons misschien nog eens op de juiste verklaring. Het zal ten minste wel te ver gezocht zijn om te opperen, dat de herhaalde strenge winters een meer winterharde bevolking hebben uitgeselecteerd.

De mezen ten slotte zijn 1946-'47 even goed doorgekomen als 1941-'42; deze keer ook de koolmees. Al tijdens de telwandelingen in de winter was het duidelijk, dat hun sterfte binnen de perken bleef. Voor tak- en stamvogels kun je trouwens niet anders verwachten, te meer omdat wij geen noemenswaardige ijzel gehad hebben. Ik zou wel willen weten, hoe het met de mezen gegaan is in de streken, waar de ijzel langer duurde dan bij ons.

Van de soorten, die wij bekeken, zijn dus eigenlijk alleen het goudhaantje en de winterkoning sterk achteruitgegaan. De beide soorten zijn juist de twee kleinste van onze vogelfauna. Ze hebben dus de ongunstigste verhouding tussen lichaamsinhoud en -oppervlakte en moeten dus naar verhouding de meeste brandstof gebruiken om afkoeling te voorkomen. Dit konden ze blijkbaar niet bolwerken. Bovendien hebben de goudhaantjes waarschijnlijk een paar extra-critieke dagen gehad, toen er sneeuw gevallen was bij windstilte. Goudhaantjes zoeken hun voedsel tussen de groene naalden. Ze delen dit voedselgebied met de zwarte mezen. De overige mezensoorten fourageren 's winters als regel op de schors van stam en dikke takken. Blijft de sneeuw nu op de twijgen liggen, dan zullen goudhaantjes en zwarte mezen moeite hebben om hun normale rantsoen. Zwarte mezen gaan dan vaak op de manier van de andere mezensoorten te werk en verhuizen naar de stammen en de dikke takken. Goudhaantjes doen dit veel minder; ik denk, dat hun snavel te zwak is voor het peuteren in de schors. Voordat de wind de twijgen weer schoonveegde, waren zij er dus slecht aan toe.

L. TINBERGEN

¹⁾ Zie D.L.N. van Aug. 1943, blz. 54.

Een Hagenheldenhistorie. Voorjaar 1946 zagen wij veel rupsen van de Hagenheld (*Lasiocampa quercus*) in de hei. Eén ervan namen wij mee naar huis en brachten wij onder in een kweekkast. Hier spon hij zich al gauw in, verpopte zich en was geheel vergeten, toen wij op een zonnige middag in Juni buiten bij het raam van mijn werkkamer een gave mannetjes-hagenheld zagen fladderen. We genoten van het gezicht, maar schonken verder geen aandacht aan het gebeuren. De volgende middag herhaalde zich de geschiedenis, maar met een ander exemplaar, groter en minder gaaf. Pas toen wij, weer een dag later, nog eens bezoek van een mannetjesvlinder kregen, roken wij lont. Het dier fladderde ongedurig voor de buitendeur, waar een niet al te degelijke noodvoorziening van planken het gebroken glas vervangt. Het leek wel, of hij naar binnen wilde komen. Toen ging ons een licht op en wij keken in de vergeten rupsenkast. Werkelijk, er zat een gaaf vrouwtje tegen een van de spijlen! Het mannetje voor de deur was volhardender dan zijn twee voorgangers; al fladderend vond hij een uitgesprongen hoekje in een ruit, ruim genoeg om erdoor naar binnen te komen en na enkele rondjes door de kamer zat hij op het gaas van de rupsenkast. De verklaring was nu duidelijk. Evenals de *Saturnia's* van Fabre worden de mannetjes van *Lasiocampa* stellig door de reuk van het vrouwtje aangelokt. Blijkbaar beschikken ze over een fijne neus, want, hoewel de vlinder hier niet zeldzaam voorkomt, is drie exemplaren op één plek in drie dagen tijds een opmerkelijke concentratie. Die fijne neus draagt in niet geringe mate bij tot de schoonheid van het dier: de mannetjes hebben een uiterst fijn vertakte, veervormige antenne. Om de analogie met Fabre's *Saturnia's* volkomen te maken, ontbreekt de vertakking en dus de voor een fijn ontwikkeld reukvermogen onmisbare oppervlaktevergroting nagenoeg geheel bij het vrouwtje.

Hagenheld-mannetje.

De verdere geschiedenis is gauw verteld. We deden de kast open en korte tijd later paarden de vlinders. Tijdens het begin van de paring fladderde er nog een paar minuten lang een vierde mannetje voor het raam, maar verdween zonder de weg naar binnen te vinden.

Nunspeet.

L. TINBERGEN.

Lantaarnbladen. Het interessante verschijnsel van de lantaarnbladen, waarop wijlen onze medewerker Dr M. Pinkhof in D.L.N. 44 van 1940 ons heeft attent gemaakt, is in Amsterdam dit jaar (voor het eerst na de oorlog) weer bijzonder fraai waar te nemen geweest. In het bijzonder de Platanen, bijv. die in de Apollolaan, hadden tot medio December ter weerskanten van de straat-lampen nog talrijke bladen, toen overigens alles volkomen kaal was.

Voor 's avonds door de schaduwen op de straat was duidelijk, dat juist de bladeren die het volle licht van de lantaarn ontvangen zijn blijven zitten. Blijkbaar hebben deze onder invloed van het lamplicht niet tijdig de nodige veranderingen doorgemaakt om op de normale wijze afgeworpen te worden.

Ook in Utrecht op de Singels was het hier en daar heel opvallend, eveneens bij Platanen.

J. Hs.

Badende Duiven. In mijn jeugd in de jaren 1900—1911 woonde ik te Koewacht in Zeeuwsch Vlaanderen vlak bij de Belgische grens. In dit grensdorp met zijn zuiver Vlaamse bevolking is de duivensport evenals in België een geliefde ontspanning voor de arbeidersbevolking, bijna iedereen had ook toen reeds duiven en iedere Zondag werden er wedvluchten gehouden.

Wij jongens brachten hele Zondagen door aan de Boschkreek, een lang gerekt water van grote schoonheid, door vorm en de omringende bossen, nu een kale vlakte, naakt en lelijk en waarvan het water totaal bedorven wordt door aanliggende vlasfabrieken. (Dit in 't voorbijgaan). Op warme dagen heb ik vele malen gezien, dat enkele of groepjes duiven zich pardoos in het water lieten vallen, meestal midden in de kreek, even heftig met de vleugels sloegen en na enkele secon-

den weer opstegen en weer wegvlogen. Ik heb nimmer gezien, dat daarbij een duif verdronk. Ook in de week, als er geen wedvluchten gehouden werden, heb ik dit vele malen waargenomen.

Dat deze methode voor baden en drinken, de duiven ook noodlottig worden kan moge blijken uit het hoofdartikel van „De Duivenbode” van 27 Augustus 1947, dat ik hieronder aansluit.

„De grootste oorzaak voor verlies moet gezocht worden in de hitte en kwellende dorst. Water, water, water, dat kwamen onze nog onervaren jonge duifjes op hun terugreis veel te kort. Met hele kladden zag men ze neerstrijken op de rivieren en plassen, op platte daken waar iets naar water blonk trachtten zij verfrissing te vinden, daardoor kwamen vele duiven in het mastiek terecht en moesten er uit verwijderd worden of vonden de dood.

Een brugwachter vertelde ons dat hij in een minimum van tijd acht duiven uit het kanaal opschepte en ze zo van een verdrinkingsdood redde. Vissers zagen aanhoudend kladden duiven neerstrijken, sommige konden zich, na gedronken te hebben, weer oprichten en de reis vervolgen, doch anderen konden dat niet en verdronken.

Een medewerker schrijft ons: „Ik zat in de IJssel te vissen en zag een klad duiven van pl.m. 25 stuks aankomen, een tiental duiven maakten zich los van de groep en stortten zich met grote snelheid midden in de snelstromende rivier, vlak voor ons, ik zag hoe ze razend snel hun dorst lesten en trachtten weer op te vliegen, wat inderdaad gelukte ofschoon zij zich er erg voor moesten inspannen. Ik neem aan dat duiven, die enige uren in die moordende hitte tegen de kopwind hebben opgetornd, er niet meer toe in staat zullen zijn en zo zullen veel jonge duiven verdrinken zijn.”

Asten (N.-Br.).

G. C. REMERY.

Badende Duiven. In aansluiting op het artikeltje in D.L.N. van Augustus over de „Badende duiven” kan ik U mededelen hiervan verschillende malen getuige te zijn geweest in de afgelopen zomer. Weken lang was hier een blauwe postduif die, na lang rondvliegen, telkens in de Maas neerstreek om na enkele ogenblikken weer op te vliegen. Wel is het altijd bij één duif gebleven, maar toch heb ik er altijd met belangstelling naar gekeken en heb dit nooit eerder gezien.

Steyl (L.)

Br. ANTONIUS.

Badende (?) Duiven. Op 27 Juli zijn postduiven gelost te Venlo; deze worden daags te voren al gekorfd; geen wonder, dat deze dieren erge dorst hadden; zij vallen neer op elk water; zij slaan met vleugels en staart, om zich drijvende te houden en slikken daarbij water. Wij zagen dit ook op de Dinkel.

Museum Denekamp.

J. H. RIKHOF.

J. B. BERNINK.

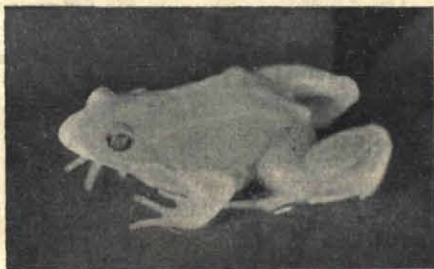
Albino Bruine kikker. Op 12 September 1947 werd te Geestmerambacht (Gem. Koedijk in N.H.) een albino van de Bruine kikker (*Rana temporaria* L.) gevonden. Het dier bleek een mannetje te zijn; de copulatieborstels zijn nog duidelijk te zien. De kikker is volkomen kleurloos en heeft rode ogen. De lengte bedraagt ± 7.5 cm.

Wageningen.

C. F. v. D. BUND.

Albino-kikkers moeten wel heel zeldzaam zijn. Ongeveer dertig jaar geleden was er een in het reptielen- en amphibieënhus van Artis te Amsterdam. Die had toen veel bekijks.

J. Hs.

den zich vleugellam”. Dat dit tegenover roofdieren aan het doel, de aandacht van het nest af te leiden, kan beantwoorden, zag ik enige jaren geleden, kort voor de oorlog. Een wezel stak de weg over en zou juist de berm in glippen, toen als een steen een grasmus voor hem neerplofte en in de richting van de weg voortstompele. De wezel was duidelijk geïnteresseerd, volgde een paar meter, en verdween toen plotseling in de berm.

Canadese Gans. In Januari 1947 werd ter preparatie naar het museum „Natura Docet” te Denekamp opgestuurd een Canada-gans, die te Delfzijl verzameld werd door den heer Blauw.

Volgens den heer van Ee, preparateur van „Artis” te Amsterdam, werden tijdens deze winter nog enige voorwerpen waargenomen.

HANS DE BOER.

Aan de Abonné's verzoeken wij beleefd het abonnementsgeld van De Levende Natuur jaargang 1948 over te maken op onze girorekening No. 15205, ten name van N.V. W. Versluys' Uitg. Mij., Amsterdam. Dit bespaart moeite en kosten voor onze administratie.